

Невен Д. Обрадовић^[1]

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет
Ниш (Србија)

УДК 355.014::659.3/.4(100)(049.32)

327::911.3(569.4)(049.32)

341.323(497.115)"1999"(049.32)

Приказ

Медији у служби фабриковања сукоба

Серж Алими, Доминик Видал, Анри Малер, Матјас Рејмон: *Како се фабрикује јавно мњење - медији и „праведни ратови“*, Факултет за медије и комуникације, Универзитет Сингидунум, Београд, 2020, стр. 196.

Теоретски гледано, еволуција друштвене улоге јавног мњења након Француске револуције омогућила је политичко резонување публици и слободну јавну дискусију на основу које би се формирало мњење, односно напуштање модела по којем је јавно мњење у служби постизања „пристанка онима којима се влада“. Даљи развој масовних медија требало је да представља пут ка потпуној демократизацији јавног мњења и суверености грађана, и тако нешто би заиста и било оствариво када би у реалности, као у теорији, медији било слободни.

Међутим када су медији под контролом различитих центара моћи, било да су финансијски, политички или индустријски, њихов главни задатак је „фабриковање“ јавног мњења и наметање агенде на основу које ће публика резонovati догађаје из „реалног“ света. Књига *Како се фабрикује јавно мњење*

[1] neven.obradovic@filfak.ni.ac.rs

– медији и „*йраведни райшови*“ базирана је на текстовима аутора за угледни француски месечни лист *Ле монд дийломайик (Le Monde Diplomatique)*. Кроз прегледе међународне штампе, изјаве централних актера о међународним интервенцијама на Косову, у Авганистану, Ираку и Либији и детаљне анализе извештавања током ваздушних напада, аутори подсећају на то како су најутицајнији светски медији ускраћивали информације и како то по истим моделима чине и данас.

У првом поглављу под називом „Ратни пропагандисти“, аутори Серж Алими (Serge Halimi) и Доминик Видал (Dominique Vidal), кроз призму медијског оправдања западних интервенција, указују на проблем власничке структуре медија, наводећи да истакнуто место међу штампаним медијима у Француској заузимају две компанија које се баве производњом оружја Лагардер (Lagardere) и Десу (Dassault). На истом месту, аутори кроз примере указују и на утицај политичких центара моћи на медије, као и на штетну профитну логику медија у оквиру које се смањује број новинара у редакцији, пре свега оних специјализованих, из чега проистичу сензационализам, персонализација емоција и симплификација, а све науштрб озбиљних анализа које би публици пружиле поуздане информације. Последица свега, према Алимију и Видалу, јесте незнање новинара, а самим тим и незнање јавности. Сlikовито појашњено, „новинари испадају лакомислени углавном зато што једва да познају ситуацију о којој

треба да извештавају. ’Терен’ је ту да се истражи. Али како извештавати о ирачким шиитима и проблемима које праве америчкој војсци ако се цео сукоб своди на бинарни и персонализовани конструкт који од самог старта почива на супарништву ’Буша’ и ’Садама?’“ (стр. 25).

У другом делу, који носи назив „Мали речник пропаганде за ратна времена“, представљени су кључни појмови помоћу којих су француски медији креирали благонаклоност ка војним интервенцијама као што су: савезници, Арапи, коалиција, међународна заједница, колатерална штета/грешка, удар, пропаганда, тероризам, антиамериканизам. Аутори наведено поглавље завршавају појмом жртве, уз упечатљив опис. „Од Заливског рата, преко Косова и Авганистана, па све до Ирачког рата, све остаје исто: нису сви мртви подједнако вредни. Очигледно је да су вредније оне жртве рата које деле националност с власником посматраног медија. Како се остали не рачунају, медији их не пребројавају“ (стр. 33).

Треће поглавље, „Кад мудрац показује звезде“, односи се на медијско представљање Савезне Републике Југославије у западним медијима пред агресију НАТО алијансе 1999. године. Кроз бројне примере манипулације Серж Алими наводи да се тадашња ратна пропаганда ослањала на „умеће позиционирања камере наспрам неодољивих манихејских слика, наспрам сцена набијених емоцијама, које је, у односу на разум, бескрајно лакше обликовати: емоције су постале потка аутоматизованог

медијског наратива (како у рату, тако и у миру)...“ (стр. 41).

У четвртом, најобимнијем поглављу, које носи назив „Хроника најављеног геноцида“, детаљно је представљено медијско покривање рата на Косову и Метохији 1999. године од стране западних медија, као и медијско оправдање НАТО агресије на тадашњу Савезну Републику Југославију. Серж Алими и Доминик Видал представили су све сегменте манипулације јавним мњењем у Западној Европи. Преувеличавање броја жртава, измишљени државни документи и планови о систематском протеривању грађана друге националности, манипулативне насловне стране угледне недељне и дневне штампе, представљање цивилних жртава бомбардовања као колатералне штете... Аутори након бројних примера закључују да је јавно мњење у Француској, али и целокупној Западној Европи морало на располагању да има информације на основу којих би грађани могли да формирају став о међународној војној интервенцији, уместо што су третирани као „стадо лоботомизовано пропагандом, успавано сликама и сведочењима фабрике за манипулисање емоцијама“ (стр. 90).

Пето поглавље, „Од Светског трговинског центра до Кабула“, Серж Алими посветио је анализи медијског извештавања о рату

у Авганистану, који је уследио након терористичких напада на Њујорк и Вашингтон 11. септембра 2001. године. Аутор кроз мноштво примера скицира исту матрицу медијског извештавања као и у случају рата на Косову, Заливског рата и сукоба на Фокландским острвима. Добро познат концепт утемељен је на стереотипизацији и сатанизацији друге стране, уз истовремено

извештавање о „хируршки прецизним ударима“ америчких снага и стандардно неизбежну „колатералну штету и жртве“.

У шестом одељку, „Ирак: непопуларни рат“, аутор Анри Малер (Henri Maler) анализира позицију француских медија током рата у Ираку 2003. године. Наиме медији су пре почетка рата били наклоњени позицији дипломатског решења сукоба, што је био и став званичног Париза, односно тадашњег председника Жака Ширака (Jacques Chirac). Међутим, како наводи Малер, америчка неспремност за компромис чинила је интервенцију неизбежном, а како се сукоб приближавао, тако су и редакције ублажавале своју

критичност. На место кључног проблема у вези са улогом западних медија, аутор поставља наметнуту агенду о ирачком биолошком оружју за масовно уништење, које је заправо било главни повод за

Од Заливског рата, преко Косова и Авганистана, па све до Ирачког рата, све остаје исто: нису сви мртви подједнако вредни. Очигледно је да су вредније оне жртве рата које деле националност с власником посматраног медија

инвазију, а за коју се по окончању рата испоставило да је измишљена.

Тема седмог поглавља под називом „Како је Бернар-Анри Леви бомбардовао Либију“, аутора Матијаса Рејмона (Mathias Reymond), јесте улога француског филозофа Бернара Анрија Левија у медијском заговарању учешћа Француске у ваздушним нападима на Либију 2011. године. Рејмон таксативно, уз документовање, наводи интервјуе које је Леви дао штампаним медијима и његова гостовања на националним француским телевизијама у периоду од 7. до 24. марта 2011. године, у којима је понављао исту матрицу:

„Бомбардујмо војне базе из којих полећу Гадафијеви авиони!“ (стр. 150). Медијска агенда у вези с ратом у Либији базирана на ангажману Левија настављена је и крајем 2011, када је објављен његов дневник о улози у либијском сукобу, те на пролеће 2012, када је приказан његов филм са истом тематиком под називом *Тобручка заклейва*. На крају овог поглавља аутор упечатљивим закључком објашњава овакву позицију

Левија у француским медијима. „Ослањајући се на запањујући конформизам једних, искориштавајући прекарну позицију других, уз вечиту игру на карту подршке његових моћних пријатеља, Бернар-Анри Леви мора бити присутан свуда, у сваком тренутку, о чему год да је реч. И то је вредно рата“ (стр. 163).

У последњем, осмом поглављу, аутори доносе хронолошки преглед кључних догађаја у вези с ратовима на Косову, Авганистану, Ираку и Либији, што будућим читаоцима свакако може да помогне да разумеју сва претходна поглавља о којима смо говорили.

Највећа вредност ове књиге огледа се у бројим примерима и документарном приступу аутора. Писати о сукобима и ратовима, а поготово о медијском извештавању током

**Писати о сукобима
и ратовима, а
поготово о медијском
извештавању током
таквих догађаја,
никако није лак
задатак, јер у сваком
рату прва жртва је
увек истина**

таквих догађаја, никако није лак задатак, јер у сваком рату прва жртва је увек истина. Управо је из овог разлога важно да се сваки навод поткрепи ваљаним доказима, што је у случају ове књиге пут који су аутори бескомпромисно следили.